

Orsós Jakab igazsága

— Miért kezdted el írni?

— Mindig nagyon szívesen lütem beszélgetni emberekkel. Sohasem sajnáltam erre az időt. És a sok megismert ember, a sorsuk, az igazságaik, bölcsességük megőrződött bennem. Egyszer csak úgy éreztem, jó lenne ezeket másoknak is elmondani. A tanulságokat, amiket én leszűrtem. Értékek birtokában vagyok, melyeket közre kell adnom, elsősorban a cigányoknak. Meg akarom mutatni nekik a fejlődés apró mozaikkockáit, példákat állítani eléjük. Olyan kapaszkodókat, mozzanatokat, mely elindítja őket egy másik, magasabb rendű élet felé.

Orsós Jakab sokat tapasztalt, céltudatos, építkező gondolkodású zalai ember. Írók vélekedéseit idézem ide öninterjúrészte alá.

Bán Zsuzsa: „Orsós Jakab mostoha körülmények közé született és nyugdíjas koráig olajmunkásként dolgozott. Amióta eszmélni, gondolkodni tud, nyitott szemmel jár a világban, s születetten az igazságkeresőkhöz tartozik. Akár a népmesék hőse, ő is elindult a világba maga választotta útján, és teli tarisznyával érkezett haza családjához, népéhez. Nemcsak a cigányok, mindenki számára példa ez a sok bölcsességet, mély igazságot és emberszeretetet hordozó ember.”

Nádas Péter: „Ha azt mondanám, hogy Orsós Jakab született elbeszélő, akkor igazán keveset mondanék. Nem ismerem rajta kívül embert, akiben ilyen mennyiségű eleven történet élne. Ami a lélek ritkán adódó belső képességére utal: a nyugodt megfigyelés és az elmélyült megértés képessége.” Nem véletlen az sem, hogy **Eörsi István** nemrégiben Moldova György „rendőrkönyvének” kritikáját írva, a „legmélyebben szántó riportalanyként” emlegette Orsós Jakabot.

„Aki hallja, aki nem hallja” címmel a Zala Megyei Könyvtár adta ki Orsós Jakab könyvét. Meggyőződésem, hogy aki olvassa, értőbbé válik. S ha értőbbé, talán érzőbbé is. Orsós Jakab írásai ugyanis belülről lelkendeznek: kibeszélik, magyarázzák a cigányság életét, sorsának változásdrámáit. Orsós Jakab bácsi lelkeket gyűjt, de nem holt lelkeket, mint ama Gogol megírta rossz vigéc, Csicsikov. A zalai elbeszélő egyszer-egyszer még a szereplő munkahelyét, szinte lakcímét is műbe írja. Eleven emberekről szólnak itt igaz történetek. Mégsem csupán riportok, portrék ezek az írásművek. Szívesebben nevezném el egyiket-másikat portrénovellának, riportnovellának. Talán még azt is, amely valószínűleg egy hosszabb életvallomásmű részlete. Ebből ismerszik meg egy rideg, bár nem mindig öröm nélküli gyerekkor: a tehetséges cigánygyerek egyetlen „előmeneteli” lehetőségével, a korai kondásélettel. „Nem volnék őszinte, ha azt mondanám, hogy nem voltam boldog is, bár a szenvedések tengerében a nélkülözések közepette éltem (...) egy évben nyolc hónapot mezítláb jártam, s a további négy hónapban is, ha egy lyukas cipő jutott — s mégis boldog voltam, ha csupán percekre is. Ha a nyomorúságot, egyhangúságot már nem lehetett elviselni, akkor szinte törvényszerűen jött a feloldódás, ami megszerettette velem ismét a világot.”

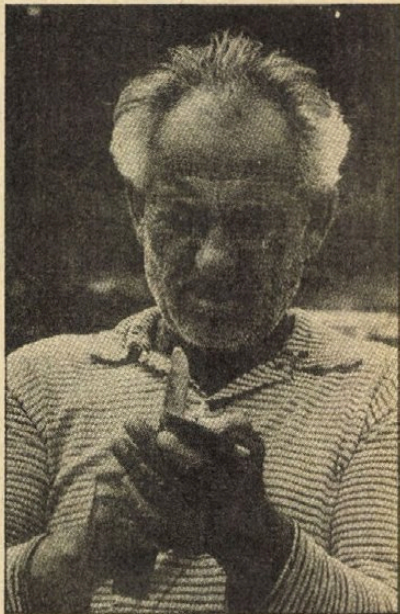
Ki is Orsós Jakab?

— Az unokám jut eszembe. Csintalan kis kölyök. Gomboszege, ahol kis. parasztházam van, ilyeneket firkál az ajtómról: Orsós Jakab igazgató... favágó... farágó. Legutóbb írt nekem egy képeslapot, így címezte meg: Orsós Jakab életművész (...) annak tartom magam, aminek tartanak. Az

én írásaim, faragásaim nagyon megférnek egymással. Mindkettővel kifejezek valamit, adni akarok, felébrésztetni valamit az emberekben.”

Így a már idézett „Ki, amit áraszt magából, azt kapja vissza” című írásból. Minden életszínhelye — a Tótszerdahely alatti erdő, Kiskanizsa, Korpavár meg a többi — nevelte őt. Akárcsak a munkahely: ezek váltak életegyetemévé. Önérzetét, azonosságtudatát nevelte benne akaratlanul is a tudásában hitetlenkedő iskolamester, a kivagyri intéző, a kapzsi koldulóbarát. Valóban érti a világot. Hősei messziről jöttek, s ez nem földrajzi távolságot jelöl, hanem az életmódot. Putrik, vermek, faluvégi viskók lakóiként kell megkapaszkodniuk a valóságban. Irgalmatlanul nehéz az életmódváltás, a hagyományoktól való csaknem teljes elszakadás. Orsós Jakab hősei megpróbálják áttörni a közönynek álcázott idegenkedés falát. Ki nadrágszójnyi földet vásárol, hogy féltitokban kitanulja a paraszti mesterséget, ki vegyes házassággal próbál gyökeret verni, ki komasággal igyekszik megkötődni a faluban. Jellemző az egyik szereplő összegzése: „Beilleszkedésünket nagyban segítette néhány szerencsés körülmény: hajunk nem volt fekete, sőt inkább szőkés. Ugyanakkor a komaasszony példáján nagyon hamar eltanultuk a falusi életformát.”

A váltás sikeréhez olyan megszállott magyar kell egyrésztől mint a „Hivatlan vendég”, azaz a tanítványokért foggal-körömmel harcoló néptanító. Másrésztől olyan erős akarat, mint Bogdán Erzsé, aki gépiprónővé küzdötte fel magát, és negyedszer is nekifut a felvételinek az óvónőképzőn. Orsós Jakab ezekben az életúttörténetekben is ugyanazt írja sorsok-

Orsós Jakab

kal illusztrálva, amit Moldova Györgynek vallott: „Nem értik meg, hogy itt nem egy eleve bűnös népről van szó — nincsenek eleve bűnös népek, vagy ha vannak, akkor mindegyik nép az —, hanem az történt a mi esetünkben, hogy egy népcsoportot idő előtt próbálnak belekényszeríteni a civilizációba. Még a polgárosult cigány is le volt maradva a környezetétől, egy élet ráment, amíg utolérte a szomszédját — hát még azok, akik csak öt-tíz éve jöttek ki az erdőszéli sátrakból.”

Bölcsessége — a már idézett beszélgetés-írásból — ebben áll, s ajánlom figyelmébe az olvasónak:

— Mindenkinek saját magának kell örömeit megteremtteni. Nem kívülről várni azokat. (...) Csak az várhat örömeiket az élettől, aki adni is tud. Ha ez lenne az uralkodó szemlélet, nem lenne annyi probléma. Ki, amit áraszt magából, azt kapja vissza.

Leskó László